



## USJ1@: Úvod do studia jazyka 1

Přednáška: čtvrtek 12. 15 – 13.00 (N 2)

Seminář: středa 8.00 – 9.30 (P 23)

Seminář: čtvrtek 8.00 – 9.30 (N 21)

Seminář: čtvrtek 9.45 – 11.15 (N 22)

**Doc. PhDr. Hana Marešová, Ph.D., MBA**

**Doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.** | | KČJ, pracovna č. 3.55

**Mgr. Michal Kříž, Ph.D.** | [michal.kriz@upol.cz](mailto:michal.kriz@upol.cz) | KČJ, pracovna č. 3.50

Konzultační hodiny: středa 9.30 – 10.30 & čtvrtek 11.15 – 12.00

Základem semináře jsou tři komplementární a vzájemně se podporující roviny: (1) získat základní vhled do studia jazyka včetně elementárních teoretických základů (a terminologie); (2) rozšířit existující povědomí o konkrétních otázkách spojených s jazykem v širším historickém i systémovém kontextu a (3) podpořit dovednosti, kterou vedou k uvědomělému užití jazykovědných znalostí v praxi při výuce.

Naše společné přednášky a semináře budu věnovány následujícím tématům:

### **A. Základy jazykovědy (4 týdnů v rámci ZS), tj. od 21. 9. do 23. 10. 2020**

**I. Se 23. 9.:** Základní přehled programu semináře, podmínky a formální náležitosti. Základní funkce jazyka (modely); definice pojmu funkce a její uplatnění nejen v lingvistice.

**Př 24. 9.:** Proč je úvod do studia jazyka důležitý aneb k čemu je to dobré. Jazyk a komunikace: komunikační proces (komunikace x ne-komunikace).

**Se 24. 9.:** Základní přehled programu semináře, podmínky a formální náležitosti. Základní funkce jazyka (modely); definice pojmu funkce a její uplatnění nejen v lingvistice.

-----  
**Text: Peter Auer: *Jazyková interakce*, kap. Funkce jazyka: Roman Jakobson, Nakladatelství Lidové noviny: Praha 2014, s. 36–43.**  
-----

**II. Se 30. 9.:** Sémiotická analýza: denotace a konotace; sémióza a reprezentace. Typy znaků a jejich analýza.

**Př 1. 10.:** Sémiotika a teorie (jazykového) znaku: F. de Saussure, Ch. Morris, Th. A Sebeok + základní terminologie.

**Se 1. 10.:** Sémiotická analýza: denotace a konotace; sémióza a reprezentace. Typy znaků a jejich analýza.

---

**Text:** Vít Gvoždiak: *Základy sémiotiky 1*, kap. Co je zajímavé?, VUP: Olomouc 2014, s. 6–22.

---

**III. Se 7. 10.:** Text, analýza textu a kritéria „textovosti“ (R. A. Beaugrande, W. Dressler); jazykové univerzálie (Ch. Hockett).

**Př 8. 10.:** Jazyk/jazykověda – systém a struktura I: struktura vs systém, funkce a struktura, paradigma/syntax, synchronie/diachronie.

**Se 8. 10.:** Text, analýza textu a kritéria „textovosti“ (R. A. Beaugrande, W. Dressler); jazykové univerzálie (Ch. Hockett).

---

**Text:** František Čermák: *Jazyk a jazykověda*, kap. 4.1 Synchronie a diachronie + kap. 4.2 Langue a parole, Karolinum: Praha 2017, s. 85–88.

**Marek Nekula (2017):** TEXT. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/TEXT>

---

**IV. Se 14. 10.:** Systém a struktura III: jazykový systém, disciplíny a roviny (plány) + jejich základní charakteristika. Vazby jazyka (vnější lingvistika): jazyk a společnost (sociolingvistika) + jazyk a vědomí (psycholingvistika).

**Př 15. 10.:** Jazyk/jazykověda – systém a struktura II: klasifikace jazyků – genealogie a typologie.

**Se 15. 10.:** Systém a struktura III: jazykový systém, disciplíny a roviny (plány) + jejich základní charakteristika. Vazby jazyka (vnější lingvistika): jazyk a společnost (sociolingvistika) + jazyk a vědomí (psycholingvistika).

---

**Text:** František Čermák: *Jazyk a jazykověda*, kap. 3.1 Ontogeneze a fylogeneze jazyka, Karolinum: Praha 2017, s. 62–78.

---

## **B. Stratifikace češtiny (1 týden v rámci ZS), tj. od 19. do 23. 10. 2020**

**I. Se 21. 10.:** Stratifikační model češtiny; spisovná čeština a její variety (úzus, norma, kodifikace a kodifikační příručky); nespisovná čeština (interdialekty, dialekty, sociolekty).

**Př 22. 10.:** Kultura a struktura českého jazyka (spisovná čeština, kodifikace); tradice (Pražský lingvistický kroužek) a současnost (situace současné češtiny).

**Se 22. 10.:** Stratifikační model češtiny; spisovná čeština a její variety (úzus, norma, kodifikace a kodifikační příručky); nespisovná čeština (interdialekty, dialekty, sociolekty).

-----  
**Text:** Marie Krčmová, Jan Chloupek (2017): NÁRODNÍ JAZYK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

**URL:** [https://www.czechency.org/slovník/NÁRODNÍ JAZYK](https://www.czechency.org/slovník/NÁRODNÍ_JAZYK) (poslední přístup: 18. 9. 2019)+ Iva

**Nebeská (2017): SPISOVNÁ ČEŠTINA, URL:** [https://www.czechency.org/slovník/SPISOVNÁ ČEŠTINA](https://www.czechency.org/slovník/SPISOVNÁ_ČEŠTINA)  
-----

### **C. Česká fonetika a fonologie (3 týdny v rámci ZS), tj. od 26. 10. do 13. 11. 2020**

**I. PŘ 29. 10.:** Systém českých souhlásek a samohlásek (z pohledu místa tvoření, způsobu tvoření, sluchového dojmu, artikulačního orgánu a znělosti)

**II. PŘ 5. 11.:** Zvukové prostředky souvislé řeči (intonace, přízvuk, pauzy atd.)

**III. PŘ 12. 11.:** Základy typy hláskových změn v současném jazyce (asimilace znělosti, asimilace místa artikulace, proteze, epenteze, metateze a další hláskové změny)

### **D. Vývoj češtiny (3 týdny v rámci ZS), tj. od 16. 11. do 4. 12. 2020**

**I. Se 18. 11.:** Analýza textů se zaměřením na fonologický vývoj češtiny.

**PŘ 19. 11.:** Základy historického vývoje češtiny 1 (periodizace, významné památky a prameny, diferenciací slovanských jazyků, staroslověnština, základní vývojové fonologické změny)

**Se 19. 11.:** Analýza textů se zaměřením na fonologický vývoj češtiny.

**II. Se 25. 11.:** Analýza textů se zaměřením na morfologický a syntaktický vývoj češtiny.

**PŘ 26. 11.:** Základy historického vývoje češtiny 2 (vývojové změny jednotlivých jazykových rovin češtiny ve srovnání se současným stavem jazyka).

**Se 26. 11.:** Analýza textů se zaměřením na morfologický a syntaktický vývoj češtiny.

**III. Se 2. 12.:** Analýza textů se zaměřením na vývoj dialektů a sociolektů

**PŘ 3. 12.:** Základy dialektologie a etymologie (jejich místo v jazykovědě, systém nářečí a jejich vývoj, etymologické slovníky, lidová etymologie).

**Se 3. 12.:** Analýza textů se zaměřením na vývoj dialektů a sociolektů

### **E. Jazyková výchova (1 týden v rámci ZS), tj. od 7. do 11. 12. 2020**

**I. Se 9. 12.:** Skupinová práce, prezentace vybraných jazykovědných příruček.

**Př 10. 12.:** Základní jazykovědné příručky a jejich využití při výuce; Ústav pro jazyk český AV, internetová jazyková příručka a online zdroje pro učitele. Časopisy o českém jazyku.

**Se 10. 12.:** Skupinová práce, prezentace vybraných jazykovědných příruček.

### **Základní literatura:**

Auer, P. *Jazyková interakce*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2014.

Čermák, F. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace 1997.

Černý, J. *Malé dějiny lingvistiky*. Praha: Portál 2005.

Černý, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico 1998.

Gvozdíak, V. *Základy sémiotiky 1*. Olomouc: VUP 2014.

Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.) *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN 2002.

nová verze (2017): <https://www.czechency.org/>

Kopecký, K. *Úvod do české fonetiky a fonologie*. LMS Unifor. <http://unifor.upol.cz> (obsahuje mimo jiného videopřednášky)

Krčmová, M. *Fonetika a fonologie*. Brno: MUNI

[https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/ps09/fonetika/tisk\\_2009/Fonetika\\_a\\_fonologie\\_logo.pdf](https://is.muni.cz/elportal/estud/ff/ps09/fonetika/tisk_2009/Fonetika_a_fonologie_logo.pdf)

Marešová, H. *Základy historické mluvnice češtiny s texty k rozboru*. Olomouc: VUP 2008.

Lamprecht, A., Šlosar, D., Bauer, J. *Historická mluvnice češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Palková, Z. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 1994.

-----  
Pravidla českého pravopisu

Internetový portál <http://fonetika.upol.cz>

Internetové stránky KČJL <http://kcjl.upol.cz> (prezentace)

### **Rozšiřující literatura:**

Daneš, Fr. *Kultura a struktura českého jazyka*. Praha: Karolinum 2009.

De Beaugrande, R., Dressler, Wolfgang U. *Introduction to Text Linguistics*. Longman 1981.

Čermák, F. *Frazeologie a idiomatika*. Praha: Karolinum 2007.

Černý, J. *Jazyk a jazykověda*. Praha 1997.

Hirschová, M. *Pragmatika v češtině*. Olomouc 2006.

Lotko, E. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: VUP 1999.

Nünning, A. (ed.) *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host 2006.

Porák, J. *Chrestomatie k vývoji českého jazyka*. Praha, 1979.

Sebeok, Th. A. *Signs: An Introduction to Semiotics*, 2nd Edition. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press 2001.

Uličný, O. *Jazyk - jazykověda - komunikace*. Praha 2006.